

Oponentní posudek diplomové práce

Pracoviště: Ústav informačních studií a knihovnictví / Studia nových médií

Autor práce: Bc. Vojtěch Novák

Název: **Proměna obrazu fotožurnalismu v digitální éře**

Vedoucí práce: Mgr. Denisa Kera, Ph.D.

Oponent: MgA. Petr Vilgus, Ph.D.

Datum vypracování posudku: 7. 9. 2013

Autor Vojtěch Novák mi předložil k posouzení diplomovou práci na téma *Proměna obrazu fotožurnalismu v digitální éře*. Práce má celkem 68 stran, z toho 63 stran samotného textu. Sazba je provedena bez chyb, grafická úprava standardní, byl zvolen přehledný systém odkazů pod čarou, které mají rozumný rozsah i počet. V úvodní části je zařazen obsah, v závěru najdeme přehled literatury a odkazů. Chybí jak jmenný, tak věcný rejstřík.

Velmi si vážím autora za volbu tohoto tématu, protože se domnívám, že českých odborných textů zaměřených na teorii současné fotografie vychází naprosté minimum. Předně však musím říct, že vlastně netuším, jestli je takto pojatý námět správný. V historii fotografie jako uměleckého oboru založeného na technice totiž došlo k řadě přelomů (či “přelomů”?). Přejít od mokrého procesu k suchému, od skleněných desek k celuloidu, od černobílého obrazu k barevnému, od velkého formátu ke kinofilmu. Je otázka, jestli se vůbec něco změnilo na fotografii samotné tím, že jen přestala být zachycovaná na citlivou vrstvu na plastové podložce a přesunula se do podoby jedniček a nul.

Chci zde připomenout aktuální případ manipulace obrazem, o kterém se v poslední době psalo v tisku. Novináři z ostravského deníku potřebovali ilustraci k článku o nepokojích na severní Moravě. Proto vzali snímek nalezený na internetu, který zachycoval fotbalové fanoušky v Korei při demolování auta, vyměnili hlavičky účastníků akce a fotografií prezentovali jako důkaz násilností v České republice. Máloco ilustruje pokles důvěryhodnosti zpravodajské fotografie více jako tato událost. Užitečné by bylo v souvislosti s tímto aspektem zmínit zřejmě nejznámější případ dlouhodobé manipulace v českém tisku. Reportér Pražského deníku Ivars Gravlejs po svém odchodu z redakce zveřejnil formou výstavy dvojice snímků – první byla originální fotografie bez manipulací, vedle které byl umístěn stejný záběr vystřižený z novin, kde však byly jasné manipulativní zásahy. Gravlejs přidával na oblečení zaznamenaných osob knoflíčky, digitálně zahušťoval provoz na dálnici, připisoval na trička zachycených lidí různá sdělení, zvyšoval věž Karlštejna o jedno patro. Po celá léta si editor, šéfredaktor ani čtenáři ničeho nevšimli a nebyť dobrovolného sebeobvinění prostřednictvím výstavy *Moje noviny, nic bychom netušili*. Případ upozornil na zranitelnost médií i na nefunkční vnitřních kontrolních mechanismů v tomto oboru.

Je správné, že je v práci uveden fenomén občanského žurnalismu jako jednoho z nastupujících trendů. V minulosti byl za podivína považován fotograf, který s sebou nosil aparát i na záchod nebo do postele. Dnes je toto díky fotomobilům běžný model chování. Digitalizace díky nízké ceně přístrojů a prakticky nulovým provozním nákladům způsobila nebývalou demokratizaci fotografie včetně novinářské. Datovou mobilní síť najdeme na většině území republiky a proto odeslat fotografickou zprávu během desítek vteřin po události není technicky problém. V této souvislosti mi v textu také chybí výraznější důraz na funkci obrazového editora. V době, kdy časopisy a noviny propouštějí profesionální fotografy a kdy se do zpravodajství hrne nepřehledná vlna snímků od občanů (tzv.

občanský žurnalismus), role editora začíná být klíčová. On musí být tím arbitrem, který po ověření faktů některé snímky vyhodí, jiné zařadí do odpovídajícího kontextu a jiné bez okolků zveřejní.

Nezapomeňme, že sama fotografie je od počátku manipulace. Fotografie je subjektivní výsek reality, který učinil autor snímku. Už volba námětu je subjektivní. Úhel záběru, ohnisko objektivu, zvolená clona apod. jsou prvky, které zvládnou změnit kontext snímku i jeho sdělení. Pro příklad – průměrně navštívená demonstrace nasnímaná shora širokým objektivem vyvolá dojem, že náměstí je téměř prázdné s výjimkou malého hloučku občanů. Záběr přes hlavy účastníků shromáždění pomocí dlouhého objektivu může způsobit dojem, že zde byla hlava na hlavě. Samozřejmě, bavit se můžeme i o otázce manipulace před expozicí vs. manipulace po expozici. Manipulací je třeba i otázka omezeného přístupu do některých míst. Z vietnamské války existují tisíce záběrů včetně některých, které hrají roli nadčasové ikony. Ze sovětské invaze do Afghánistánu existuje minimum snímků, žádná ikonická scéna a proto zřejmě v hlavách Češek a Čechů tento konflikt již zcela zapadl.

Je třeba si také říct, v jakém případě je manipulace škodlivá a kdy je akceptovatelná. Část reportérů a editorů současných periodik tvrdí, že je nepřipustná jakákoliv manipulace, část jich říká, že není přijatelné měnit zpravodajství, ale například záběry z divadla nebo portrét spisovatele pořizovaný k rozhovoru už v tak přísné rezervaci nežije. Jak zabránit manipulacím? Snad nějaký systém na první pohled neviditelného elektronického vodoznaku či podpisu, který se do fotografie v momentu expozice “vypálí” jako cejch a který poškodí každá digitální manipulace.

Naprosto souhlasím s názorem uvedeným v práci: “Mění se tak podoba obrazu fotožurnalismu jak ve smyslu novinářské fotografie, tak ve smyslu představy o jeho roli v soudobé společnosti. Fotožurnalismus tak neumírá, pouze se transformuje.” Tento obor nezaniká, jen hledá cesty, jak v nových společenských poměrech najít své místo na slunci.

Závěrem chci ještě jednou poděkovat za zvolené téma. Jestli mi v práci něco vysloveně chybí, pak jsou to rejstříky a hlavně obrazová příloha. Většina lidí zřejmě nebude znát popsané případy manipulací s obrazem a bylo by mimořádně užitečné, pokud by si je mohli v praxi prohlédnout. V textu bych také uvítal méně přímých citátů a více vlastního textu, který by tyto citáty kriticky analyzoval. S autorem se někdy v budoucnu rád nad tímto tématem sejdu, protože se mi zdá, že k němu má co říct.

Z uvedených důvodů doporučuji práci k přijetí s hodnocením velmi dobře.

MgA. Petr Vilgus, Ph.D.